

A HM BESZERZÉSI ÉS BIZTONSÁGI BERUHÁZÁSI HIVATAL VÁM ÉS HATÁRFORGALMI IGAZGATÓSÁG SZEREPE A NEMZETKÖZI CSAPATMOZGÁSOKBAN

Szabados Tibor¹

A Közlekedési Konferencia jó alkalmat biztosít arra, hogy a nemzetközi csapatmozgásokban érintett szakállomány újfent tájékoztatást kapjon a témához szervesen illeszkedő, azon nélkülözhetetlen területről, amely a HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal (HM BBBH) azon belül is a Vám és Határforgalmi Igazgatóság hatáskörébe tartozik. Nevezetesen a nemzetközi csapatmozgás diplomáciai engedélyeztetése, a végrehajtáshoz szükséges NATO úti és vámokmányok köre, alkalmazása, és kiadmányozása, valamint a katonai vámeljárások és a határátléptetés. Nem új keletű dolgokról esik szó, hiszen a Magyar Honvédség csapatainak nemzetközi szerepvállalása során, gondoljunk csak 1995 évre, amely jelentős változásokat hozott az MH számára is, nem először találkoztunk a tervezés a szervezés és végrehajtás időszakában a csapatok - igaz csak szűk körű - szakszolgálatainak képviselőivel ezen a speciális területen, amely a hadsereg berkeiben még nem elégséges tájékoztatás és ismeretek hiánya miatt nehézségeket okozott vagy a jövőben még okozhat.

A Magyar Honvédség sikeres nemzetközi szerepvállalásához, legyen az ENSZ, EBESZ vagy NATO békefenntartó tevékenység vagy NATO vagy PFP gyakorlatokra vagy egyéb katonai eseményekre (konferencia, légi vagy haditechnikai bemutató, stb) történő csapat vagy egyéni mozgás, nélkülözhetetlen az egyértelmű szakismeret és a jól megtervezett szakági biztosítások. Ilyenek például csak párat említve a vezetés, irányítás, adminisztráció, vagy a logisztika, szállítás, stb. A szakbiztosítás egyik szignifikáns elemének tekinthetjük az egymáshoz szorosan kapcsolódó diplomáciai engedélyeztetést, a vámbiztosítást vagy a NATO tagállamokban, a béketeremtő és fenntartó műveletekben résztvevő országokban, és a Pfp tagállamokban alkalmazott, Magyarországon az 1999.évi CXVII törvénnyel kihirdetett – Londonban, 1951-ben aláírt, az Észak- atlanti szerződés tagállamai közötti fegyveres erők jogállásáról szóló- Megállapodás, közismerten NATO SOFA rendelkezéseinek alkalmazását.

¹ Szabados Tibor mk. alezredes, HM BBBH Vám és Határforgalmi Igazgató.

A NATO tagállamok fegyveres erőinek így az MH csapatainak átcsoportosítása, vagy nevezzük szállításnak és az azzal járó szakbiztosítás végső soron nemzeti felelősség. A nemzeti felelősség keretében maximálisan a hatékonyság érdekében a nemzetnek kell gondoskodnia többek között a csapatmozgáshoz szükséges közjogi és diplomáciai engedélyezésről, ha szükséges tranzit országok esetében tranzit engedélyekről, a személyi állomány részére a szolgálatteljesítés érdekében kiadott úti okmányról, az MH tulajdonában lévő eszközök és anyagok szállításához szükséges vámokmányokról és vám eljárásokról, amelyek jelentőségéről még később szót ejtünk. A hatékonyság fokozása érdekében nem feledkezhetünk meg a koordináció jelentőségéről a katonai és polgári támogatott és támogató szervekkel beleértve a *Vám és Pénzügyőrséget, a Határőrséget, a Rendőrséget, polgári fuvarozókat és nem utolsósorban a NATO és a fogadó nemzet szerveit.*

A fentiekből kiindulva az információ áramlás szükséglete és a speciális terület ismereteinek bővítése érdekében hasznos összefoglalnom a területet szabályozó jogi rendelkezéseket és hasznos tanácsokkal szolgálni az eljárás rendjének elősegítése céljából. Mint márt említettem 1995 jelentős változásokat hozott az ország és ezen belül a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség életébe. Nem taglalnám a nemzetközi eseményeket, csak megemlítem, hogy ebben az évben csatlakoztunk a **Békepartnerséghez (PfP)** és ezzel egyidejűleg az **1995. évi CII. Törvénnyel kihirdetett, un. PfP SOFA-hoz**, amely lehetővé tette alapvetően a NATO SOFA rendelkezéseinek alkalmazását, mégpedig úgy mintha magunk is NATO tagállam lennénk. Azonban a joggyakorlatban ez nem valósult meg, mivel a magyar jogrendszerbe nem illeszkedő elemek is voltak.

Amíg a NATO és a PfP tagállamok vonatkozásában Magyarország elfogadta és a tagállamok fegyveres erői használhatták a **NATO menetparancsot (NATO Travel Order-t)**, amely a katonák határátlépését hivatott meggyorsítani, illetve megkönnyíteni, valamint a NATO országok által alkalmazott **vámokmányokat (NATO Form 302)**, amelyek a tagállamok fegyveres erők árui vám eljárásainak egyszerűsítését, vámkedvezményeit biztosítja. Addig az MH ezeket az okmányokat csak a NATO csatlakozás után a NATO SOFA kihirdetését követően a törvényben kapott felhatalmazások alapján a magyar jogrendszerbe illeszkedő törvények módosítása és a vonatkozó új jogszabályok megalkotása és kihirdetése után használhatja.

A Diplomáciai Engedélyeztetésről

Azok számára, akik a nemzetközi csapatmozgások tervezésében szervezésében és végrehajtásában járatosak nem új dolog, hogy minden nemzetközi csapatmozgásokhoz, legyen az az MH vagy külföldi fegyveres erő államhatárunk átlépésével járó mozgása, közjogi engedély szükséges, amelyet ebben az időszakban az Alkotmány szerint az Országgyűlés adta meg és azt országgyűlési határozatban hirdette ki.

A HM szintjén ezzel a feladattal, jog és hatáskörrel a **HM Nemzetközi Együttműködési Főosztály (HM NEF)** rendelkezett, amelyen keresztül lehetett a diplomáciai engedélyeket rendezni a nemzetközi kapcsolattartással összefüggő feladatok végrehajtásáról szóló **9/1997. (HK.7.) HM utasítás** szerint. Több okból is kifolyólag szükséges volt az engedélyeztetést a NATO elvárásoknak megfelelően változtatni, amelyre 2000-ben az Alkotmány módosításával nyílt lehetőség. Ettől kezdve az engedélyeztetés egy része a kormány hatáskörébe került át. A kormány jogalkotói munkája keretében a határátlépéssel járó csapatmozgások engedélyezésének kormányzati feladatairól szóló **190/2000. (XI.14.) Korm. rendeletben** szabályokat fogalmazott meg, amely alapján a honvédelmi miniszter a HM-re vonatkozó feladatok és hatáskörök átcsoportosításával a **32/2001. (HK.9) HM utasításában** a határátlépéssel járó csapatmozgások engedélyezésének előkészítéséről rendelkezett. Ezek együttes alkalmazásával lehet szakismeretünket hatékonyra tenni, és a nemzetközi csapatmozgás tervezése időszakában az időrend kialakításánál figyelembe venni a diplomáciai engedélyeztetésre vonatkozó határidőket. A rendelet **3.§ (1) bekezdésében** a HM illetékes szervére a **HM utasítás 1.§ (3) bekezdése** rendelkezik, nevezetesen kijelölésre kerül a HM BBH VHI, amely ezzel egyidejűleg a HM NEF-től veszi át a területet érintő feladatokat, hatás és jogköröket.

Ettől kezdődően a HM BBBH VHI részére kell felterjeszteni az MH csapatmozgásához, valamint a külföldi fegyveres erők mozgásához szükséges diplomáciai engedély kérelmeket az **utasítás 4.§ (1) bekezdése** alapján; a mozgást megelőző 40 nappal. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a csapatok késéssel terjesztik fel a szükséges kérelmeket, amely megítélés szerint adódik egyrészt a jogismeret hiányából, másrészt a csapat harcértékének összeállítása nehézségéből. Itt kell megemlítenem egy eltérő szabályt a KFOR keretében működő **MH Őr- és Biztosító Zászlóalj** ellátására vonatkozólag, amely a szállítást megelőző 15 napos határidőt ír elő a programfelelős MH csapat részére. A csapatok il-

letékeseinek körében sok esetben jelentkezik a kérelem adattartalmára vonatkozó információ igény, amelyre megint csak a rendelet ad teljes körű szabályozást. Ebből kifolyólag a kérelem adattartamánál a **rendelet 2. mellékletében** foglalt adattartalmat kell értelemszerűen összeállítani és felterjeszteni.

Úti okmányok

A csapatmozgás nélkülözhetetlen eleme a személyi állomány. A diplomáciai engedélyeztetéssel egyidejűleg szükséges gondoskodni a személyi állomány úti okmányairól is, elkerülve azon egyes esetekben már jelentkezett problémát, hogy az utazás előtti pár napban került napvilágra, hogy egyeseknek már lejárt vagy hamarosan lejár az útlevele.

A NATO illetve a PfP tagállamokba történő beutazást segíti elő, vagy könnyíti a **NATO SOFA III. cikk 2.pontjában** nevesített, valamint a hazai jogrendszerbe illeszkedő a NATO menetparancs alkalmazásával kapcsolatos szabályokról szóló **29/2000.(X.13.) HM-BM együttes rendelettel „honosított”** úti okmány a **NATO menetparancs**. Ezen okmány csak arcképes igazolvánnyal együtt biztosítja az okmányhoz fűződő kedvezményeket.

A szigorú számadású úti okmány jelentőségéről egy fontos gondolat. Több esetben hallottam már arról, hogy csak gondot okoz az igényléssel kapcsolatos eljárás, hisz a katonának van útlevele, amellyel határt tud lépni. Viszont kevesen ismerik azt, hogy azon felül, hogy a NATO menetparancs a fegyveres erőkhöz való tartozást és a szolgálati jellegű utazást is igazolja, ezáltal mentesít több jogszabály hatálya alól, így az útlevel, a vízum, az idegenrendészeti és közegészségügyi hatósági vizsgálatok alól.

Sok esetben és sok NATO tagállamban a NATO menetparanccsal utazók részére soronkívüliséget is biztosít, valamint NATO békefenntartó parancsnokságok csak a NATO menetparancs alapján állítják ki a KFOR vagy SFOR **személyi kártyákat (ID card)**. A HM BBBH-hoz mint a NATO menetparancs - az együttes rendelt 2.§-a 6. pontja (b) alpontja alapján - egyik kiadmányozó szervéhez kell felterjeszteni az igénylést legalább az útba indítást megelőző 14 nappal, a **41/2001.(HK.13.) HM utasításban** meghatározott formában, amennyiben a határátlépés fegyverrel, haditechnikai eszközökkel, illetve anyagokkal, ideértve a szolgálati kézi lőfegyvert, az egyéni vegyvédelmi felszerelést és a golyóálló mellényt történik. Tovább nem taglalnám a NATO menetparanccsal kap-

csolatos szabályokat, hisz a NATO menetparancsról többet is érdemes és lehet megtudni az *ÚJ Honvédségi Szemle 2002/7 számából*.

A gyakorlati oldalról annyit mindenféleképp még érdemes megemlíteni, hogy amennyiben a kiadmányozásra a **HM Protokoll és Nemzetközi Rendezvényszervező Igazgatóság** az illetékes, abban az esetben a **Kiutazási Engedély megjegyzések** rovatában lehet igényelni a NATO menetparancsot az adminisztráció csökkentése érdekében. A kiutazási engedélyt a felterjesztését megelőzően a **PNRI Gazdálkodási Osztály Gazdálkodási- és Ellátási Alosztály** részére telefax HM 173-74 vagy a 460-9481 városi számra szükséges megküldeni, amely elősegíti az úti okmány kiállításának folyamatát. A NATO menetparancs birtokosához történő eljuttatása több módon is történhet, tévesen feltételezve azt, hogy csak személyesen lehet felvenni. Az úti okmány átvétele vagy felhasználását követően visszaszármaztatása a kiadmányozó részére történhet személyesen vagy kellő idő esetén futárposta útján is. Ez egy könnyítés a csapatok részére megkímélve a hosszú és fáradalmas utazástól a menetparancs birtokosát.

Felhívnom a figyelmet a menetparancs 5 napon belüli visszaszármaztatásának kötelezettségére, hisz a kiadmányozók tapasztalata, hogy erről gyakran megfélekednek a birtokosok. A jogszabály kötelezi a kiadmányozót, hogy figyelemmel kísérje a szigorú számadású úti okmány visszaszármaztatás időpontját és kezdeményezze az állomány illetékes parancsnoknál a katonát a NATO menetparancs visszaadására és fegyelmi jogkörben felelősségre vonására.

Vámeljárási és a NATO vámokmány fedezetével történő szállítás jelentősége

Azok a csapatmozgások, amelyeket az MH hajtott és hajt végre, nem valósulhattak és valósulhatnak meg hadfelszerelés, eszközök, anyagok, élelmiszer, ellátmány szállítása nélkül. De tudjuk azt is, hogy hadszíntéren katonai feladatokat ellátó magyar alakulatok logisztikai biztosítását is ebbe a körbe kell számítani, függetlenül, hogy azt katonai kísérettel vagy a nélkül hajtjuk végre. A vámeljárást és határátmenetet nagymértékben befolyásolja, hogy ezek a csapat és anyagmozgások milyen vámokmány fedezetével kerülnek végrehajtásra. A vámeljárást tekintve nagyon jelentős változást hozott a NATO SOFA kihirdetése és a NATO vámokmányok honosítását lehetővé tevő **15/2000.(IV.14.) PM-HM együttes ren-**

delet, amely a hazai jogrendszerbe iktatta a NATO okmányokat, azok alkalmazását és kibocsátásuk eljárási szabályait.

Aki kezébe veszi a NATO SOFA törvényt a címből azonnal következtethet, hogy nemcsak kihirdettük a nemzetközi megállapodást, de módosítottunk egy sor hazai jogszabályt, amelyek szervesen kapcsolódnak a NATO SOFA-hoz. **Ennek keretében a törvény 8.§ szerint módosult a vámtörvény figyelembe véve a NATO SOFA XI-XIII cikk rendelkezéseit.** Ettől kezdve a vámtörvényünk már lehetőséget biztosít a fegyveres erők vámáruinak vámteher biztosítás nélküli szállítására, a szállítóeszközök soron kívüli ellenőrző vizsgálatára, amelyek NATO okmány fedezetével továbbíthatnak, továbbá a vámvizsgálat alóli mentesítés lehetőségére, vámkezelések soron kívüliségére, és a vámmentességre. Ezen felül a vám eljárás egyszerűsítését, a NATO érdekeinek sérülés nélküli árumozgás elősegítését szolgálja, hogy a NATO okmány vámhatóság által történő záradékolása vámhatározatnak minősül, amely az alaki államigazgatási határozatot váltja fel. Ezekon felül az Országgyűlés a törvényben adott felhatalmazást mind a kormánynak mind az illetékes tárcák vezetőinek a szükséges szabályozások megalkotására.

Első és sürgető lépésnek bizonyult a NATO vámokmány alkalmazásának kiterjesztése az MH áruira és vámáruira, továbbá számba venni a NATO okmányok fajtáit, alkalmazásuk, és kibocsátásuk eljárási szabályainak megalkotását, amely egységes és egyértelmű rendelkezést nyújt a jogalkalmazó vámhatóság és fegyveres erők részére. Az együttes rendelet legalizálta a **NATO Form 302** magyar változatát, közismerten **HUForm 302** okmányt, amellyel ettől kezdve szállíthatjuk az MH áruit, vámáruit mind katonai, illetve polgári szállítóeszkővel és vámkezelhetjük azokat mind Magyarországon, mind NATO vagy PfP tagállamban. A pénzügyminiszter és a honvédelmi miniszter az együttes **rendelet a 9.§ (2) bekezdésében** a szigorú számadású NATO okmányok központi kiadmányozó szervének a HM BBBH-t jelölte ki, amely 1995-től rendelkezett elég NATO tapasztalattal és szakismeretekkel rendelkező személyi állománnyal. A HUForm 302 okmány ugyan úgy mint NATO társa öt példányos nyomtatvány, amelynek elosztásáról az együttes rendelet 7.§ (2) bekezdése rendelkezik. A szabályozás igyekszik az élet további területét is átfogni így a kibocsátott okmánnyal való eljárást, rendkívüli események esetén követendő teendőket, a vámhatóság és adóhatóság szerveinek eljárási rendjét, és az ellenőrzési feladatokat.

Három éven keresztül NATO gyakorlatokon nemzetközi csapatmozgások keretében vámtisztként való részvételem mondatja, hogy addig amíg a NATO tagállamok vámhatóságai ismerik a NATO okmányt

és azt a határ vámhivatalok a vámeljárás során alkalmazzák adminisztratív vámkezelés keretében, addig egyes PFP tagállamok hatóságai értetlenül állnak számukra még ismeretlen okmányok láttán. A nyelvismeret hiánya is akadályt jelenthet és nem mindig az angolt értem ez alatt, akkor nehezen tudunk a helyzetből kilábalni, ha nincs híradó összeköttetésünk akár a magyar közlekedési szolgálattal, akár a HM BBBH VHI-vel, vagy az adott országba akkreditált katonai attasénkkal. Ezek a szervek segítségre lehetnek a katonai szállítmány szakközegeinek a csapatmozgást akadályozó tényezők feltárásában és azok elhárításában, akár hatáskörébe tartozik akár nem, mert ebben az esetben értesítik a hatáskörrel rendelkező szerveket.

Végezetül a jogalkotás keretében második lépésként egy új keletű szabályról kell szót ejtenem. Ez pedig a katonai csapat- és árumozgásokra vonatkozó vámeljárás különös szabályairól szóló **23/2002.(VII.1) PM-HM együttes rendelet**, amelyben a HM BBBH VHI katonai vámügyi szervé történő átszervezésével lehetőséget kap a vámhatóság egyes feladatainak és hatáskörének átvételére a vámtörvényben és e rendeletben meghatározott feltételek teljesülése esetén. Gyakorlatilag a HM BBBH VHI katonai csapat és anyagszállítmányokat indíthat, fogadhat és vámkezelhet az egyszerűsített vámeljárás szabályai szerint, amely egyszerűsíti és gyorsítja az MH és a külföldi fegyveres erők áruinak, vámáruinak vámkezelését.

Összességében meggyőződésem, hogy a fentiekben kifejtettek és a hivatkozott rendelkezések ismeretének megosztásával is megkönnyíthetjük a csapatmozgások tervezését, szervezését és hozzájárulhatunk a csapat elé támasztott feladatok sikeres végrehajtásához. A határátmenet és vámeljárások során csak akkor tudja érvényesíteni a diplomáciai engedély meglétéből adódó, valamint a NATO úti és vámokmány előnyeit, ha valamennyi érintett szerv, illetve képviselője tisztában van a jogszabályi háttérrel és azt a gyakorlat terén kamatoztatni is tudja.